

A paradicsom súlya

Betuker István: *Érzelmi zsarolás*

Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros
2015. január 30 – február 27.

A fiatal kolozsvári festővel, BETUKER ISTVÁNNAL először *Dr. Sebastian Egbertsz* (Aert Pietersz, 1612) és a *Szent György lövészeget tisztikara* (Frans Pietersz. de Grebber, 1619) által bezárt derékszögben találkoztam. Rembrandt felé araszoltunk a Szépművészeti Múzeum átmeneti bezárását megelőző, utolsó nagy tárlaton,¹ a több párhuzamos oszlopban tülekedő tömegben. Eme esztétikailag pallérozó, ám testileg elgyöttrő élmény hozzásegített észlelnem Betuker munkásságában a festészet időben és térben totális, mátrixszerű kiterjedését. Rembrandt apropóján a melankolikus tónusértékek, a jobbára egyalakos kompozíciók, az elmosódó határvonalak szolgálták referenciapontul. A pillanatképszerű, a figurák mesterkéletlenségét a médium kényszerített statikusságával kioltó ábrázolások, a szűzsé futólagos jelölése és a főalakok megformálásába csempészett elhallgatások viszont Szűcs Attila képeit idézték föl bennem. S ez csak két alkotó a végtelen sorból, akiket Betuker elődjeinek tekinthetünk, egyszerűen amiatt, hogy képzett festő (Kolozsvár, Berlin, Párizs), aki a festészet hagyományait nem megreformálni akarja, hanem azokat saját eszköztárába integrálva használja. Ez a kézenfekvő viszonyulás és Betuker személyes témaválasztásai – melyek gyakran gyökereznek a Kolozsváron nagy múltra visszatekintő pszichológia-oktatásban, -kutatásban –, képzik erőteljes, összetéveszthetetlen stílusának alapját.

Hogy hol tart most Betuker István művészete, azt a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet mutatta be *Érzelmi zsarolás* című önálló kiállításán.² Magyarországon eddig három alkalommal találkozhattunk műveivel, ezek közül leglátogatottabb a múcsarnokbeli *Európai utasok* volt, 2012-ben.³ Idén több önálló kiállítása is nyílik Európában: Bukarestben a Zorzini Galerie,⁴ Párizsban a Galerie Popy Arvani⁵ meghívására. A harmadikként befutott felkérés a dunaújvárosi volt, ő mégis ezt részesítette előnyben, ami nemcsak elismerés az intézetnek, de némi súlyt is helyez a nemzetközi kulturális szintér mérlegén méltatlanul könnyű serpenyőnkbe. Már csak abból az egyre koncentráltabb érdeklődésből is kiindulva, amely a kereskedelmi szempontokat⁶ sem figyelmen kívül hagyva, a régi-új figurális festészetet és a konceptuális irányokat egyesítő kolozsvári festőiskola felé irányul az utóbbi években.

Betuker művészetében is adott ez a kettősség, amely egyrészt mintegy automatikus, másrészt a művészi önreflexió folyamatos fókuszpontja. Mivel még a pályája elején jár az 1984-es születésű, ráadásul kimondottan produktív alkotó, idő és energia bővében van e kettősség feloldására, vagy saját feloldódására e kettősségben. A dunaújvárosi kiállítás a kurátorok, ZSINKA GABRIELLA és FEHÉRVÁRI TAMÁS meglátása szerint épp egy korszakváltás izgalmas állapotát tárja elénk: a művész kiforrott stílusa már adott, de valami új is készülődésben van. A kolozsvári műteremben szemrevételezett, hozzávetőleg száz képből hatva-

nat szállítottak Magyarországra, majd ezek közül – hosszas mérlegelés után – negyvenet állítottak ki. A fő szempont a témául kijelölt *érzelmi zsarolás* három „altémájával” legerősebb kohézióra lépő, az előre meghatározott gondolati ívbe legszerveesebben illeszkedő művek bemutatása volt. S bár így több, kvalitásait tekintve figyelmet követelő festmény szerepeltetéséről le kellett mondani, a következetesség végül meghozta gyümölcsét. Az *Érzelmi zsarolás* nemcsak a kiállító festőművészt, hanem a szigorú kurátori munkát is dicséri.

Az alapvetés szerint a címben feltüntetett szituáció három aspektusát bontja ki a három terem. A volt Uitz Teremben függő művek esetén az alkotó vállalja a zsaroló szerepét, aki kihagyásos, elhallgatós technikájával kikényszeríti a néző tevéleges befogadói hozzájárulását az élményhez, vagyis nem ad elég információt a látottak gyors értelmezéséhez, elvárja, hogy gondoljunk, találjuk ki a történet ismeretlen részét. Ehhez elforduló tekintetekkel, fejtelten torzókkal vagy más, kompozicionálisan kevésbé agresszív, de épp oly célravezető szűzsétlenítéssel vezet el bennünket. A Kisteremben az érzelmi zsarolás leválik a befogadóról, és a festmény fizikai keretei közé szorul. Az alvó, fekvő, csak tétován jelen lévő alakok szomorú történetek fázisképeként nyújtanak el egy-egy nyomasztó pillanatot. Élet, haldoklás, halál, a test védtelensége, törekénység, sebezhetőség, zsarolhatóság és félelem stációi olvadnak egybe. Az akkurátusan berendezett Pincegalériába leereszkedve pedig elénk tárul a főmotívum állatokra kiterjesztett aspektusa. A művész az intézetnek ajándékozta azt a festményét, amely dominálja ezt a teret: a *Playing Dog* (2012) a sötétkék árnyalataiban örökít meg egy kicsavart fejű, eleinte élőnek tűnő, de valójában elpusztult kutyát. Sötétben derengő pink nyakörve abszurdra fokozza a felismerés iszonyatát.

A kiállítás felépítése bővelkedik olyan elemekben, amelyek átjárhatóvá teszik a három, különválasztott területet, ilyen az állatok felbukkanása a különböző tematikájú termekben, vagy az ábrázolt emberek felénk, illetve tőlünk elforduló tekintete. Az egyes sorozatok, összetartozó képpárok nem együtt vannak installálva, ez dinamizálja az amúgy igen koncentrált és sokrétű anyagot. Üdítő Betuker kalandozása az épületábrázolások (*A Light Behind the Wall*, 2014 és *Grey Cubes*, 2014) irányába is. Ismét más hurokat pengetnek nagyméretű, seprűvel festett képei (*Trip 1-2*, 2012), amelyek absztraktba hajló, road movie idillt közvetítenek. A művész a méreteket is bátran variálja: a falnyi *Trip*-festményekhez képest egészen meghitt a *Hair Down* 36×36 cm-e.

A Betuker festészetében burjánzó változatosság egyrészt annak tanúbizonysága, hogy a művész nyitottan és önkritikusan dolgozik, másrészt azonban csapdákat is rejt. Óhatatlanul megtesz később hasztalannak tűnő vargabetűket, amelyeknek mégis mindig megvan a későbbi hozadéka. A *Boo* (2013) esetében például futurisztikus szobabelsőben ijesztget egy félig eltakart arcú férfi. A látvány ugyan a figura történetbe ágyazásának millió lehetőségét adja, de végeredményben csak tanácstalanságot, értetlenséget szül. Hasonló *A Matter of Generations* (2014), amelyen három alak ül egy sörpadon, nekünk háttal. A cím segítségével felfigyelünk a szereplők kor- és nembeli eltérésére, és latolgatni kezdjük, vajon egy családot látunk-e, vagy egymás számára idegen szereplőket. De megzavar a kép határainak megválasztása: jobboldalt lájuk a pad végét, baloldalt viszont elvágja a kép szegélye. Betuker sok más festményének esetében is megtörténnek hasonló dolgok: vélhetően az egyszerűsítés révén elérendő tömörség érdekében.

A kortárs festészetnek eleve meg kell birkóznia saját, évezredes múltjának terhével és a „maiság” követelményével. Betuker festészete sokkal inkább tűnik

BETUKER ISTVÁN
Reflections, 2014, olaj, vászon, 70×95 cm

1 Rembrandt és a holland arany évszázad festészete. Szépművészeti Múzeum, Budapest, 2014. október 31 – 2015. február 15.

2 Betukerrel egy időben volt látható Budapesten a szintén ecsetgyári (<http://fabricadepensule.ro/>) Ciprian Mureşan tárlata: *Ciprian Mureşan – Egzisztenciátokat szerződés szavatolja*. Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, 2015. január 16 – március 22.

3 *Európai utasok*. Kolozsvári képzőművészet az ezredforduló után. Múcsarnok, Budapest, 2012. április 19 – július 8.

4 *Istvan Betuker: Fragile*. Zorzini Galerie. Bukarest, 2015. március 20 – április 30. Id.: <http://www.zorzinigallery.com/>

5 *ISTVAN BETUKER: Paysages Colorés. Peintures*, Galerie Popy Arvani, Párizs, 2015. május 12 – június 7. Id.: <http://www.galeriepoppyarvani.com/>

6 A tavalyi év egyik nagy szenzációja volt, hogy a szintén kolozsvári Adrian Ghenie *The Fake Rothko* (2010) című képéért 1.778.422 eurós rekord árat fizettek a londoni Sotheby's árverésén.

László Melinda

A rejtett világ

Mayer Éva: *Lélekterek*

Molnár Ani Galéria, Budapest
2015. április 17 – június 19.

BETUKER ISTVÁN
Weight of paradise, 2014, olaj,
vászon, 195×85 cm

klasszikusnak, mint úttörőnek, de ő saját magát nem tartja „nem kortársnak”. A művészi döntéseiből fakadó, általános stílusjegyeket feszültséget keltő motívumokkal társítja, a giccset alibinek tekintti, nem ellenségnek. A szépet, romantikust, meghittet és békés nyomasztóval, ijesztővel és kísértetiesel társítja. A technika leírása azonban sokkal egyszerűbb, mint sikeres megvalósítása, mivel az gyakran torkollik giccsbe. Eleve aknamezőn jár, aki macskákat (jól szituált számit), kutyákat, szép nőket, időseket fest, hiszen ezzel célkeresztbe helyezi empátiánkat: legegyszerűbb és legerősebb érzelmeinket, régi emlékeinket háziállatainkkal, szerelmünkkel, nagyszüleinkkel kapcsolatban. A Kisterembe belépővel szemben elhelyezett *Sleeper 12* (2011) ágyneműk közé temetett öregéről nem tudjuk elfordítani a tekintetünket, muszáj figyelni, hogy lélegzik-e. Az önarcképek és a művész műsájának rendszeres megfestése is más hatásmechanizmust indukál, mint azt az alkotó kényszerűen szubjektív nézőpontjából megítéli. Az Uitzban kiállított *Eye Pads* (2014) című munkán egy lány ül a fürdővízben, szeme vattakorongokkal elfedve. Nem látja, hogy megőrökítik, mi viszont láthatjuk a víz alól előderengő kebleit. A kedves intim helyzetben ábrázolása talán kézenfekvő az alkotónak, de nem a befogadó érzelmi zsarolásának, inkább megvesztegetésnek minősül: tetszéséért cserébe kap egy pillantást Betuker szemével. Nagyon rizikós ezeket az objektumokat, helyzeteket, személyeket középpontba helyezni: a borongós színek, groteszk képzettársítások, eltorzult arcok nem tudják semlegesíteni azok primér hatását. Ellenkezőleg, taszítanak egyet a szekéren, amelynek rúdja a nagyközönség szíve felé áll.

Csak hogy vannak itt olyan festmények is, mint a *Reflections* (2014), ahol egy fekete kutya pihen eső után, a pocsolják borított udvar közepén, a sár és a visszatükröződő, kiderülő égbolt foltjai között. Kápráztató és bravúrosan rétegelt kép. Vagy a korábbi datálású *Fell* (2009), amely a kidolgozottság különböző szintjein álló férfi akt. És a beszédes című *Weight of Paradise* (2014), a kék szatyrokot cipelő, fehér ruhás néger férfi, nekünk háttal, erős napfényben. Más-más elképzelések, Betuker még ki nem aknázott művészi potenciálját sejtető irányok. Az *Érzelmi zsarolás* mindent egybevetve siker: a dunajvárosi közönséget épp úgy megmozgatta, mint a hazai és még inkább a román sajtót. Egyfelől képes a laikus nézőnek is örömet nyújtani, másfelől sok kérdést generál az ábrázolandó tárgy kiválasztásából fakadó művészi lehetőségeket és korlátokat illetően.

MAYER ÉVA korábbi, igen erősen szimbolikus műveihez képest a mostaniak gondolatossága – a mögöttes tartalomhoz igazodva – kissé rejtettebb, rejtőzködőbb. Most nem az emblematikus darabok együttese rajzol meg egy ívet és ad ki egy egészet, hanem a sorozat minden egyes darabjának ugyanaz a magja. Mayer témája, amire aktuálisan a figyelmét koncentrálna a hit, a belső világ és a városi lét, az elgépiesedés, az érzékenység eltompulása, az elmagányosodás problémája.

A nyomatok érzékeny, különleges, néha egészen áttetsző, oldott felülete egy manuális, szkennelési és előhívási technikákat kombináló eljárás eredménye. Az általa megfestett üveglapok beszkenelésével érte el a különleges fényhatásokat. Az így kapott fény-árnyék hatások és foltszerűség által a művek a realitás és absztrakció határán mozognak, jobban mondva egyszerre foglalják magukba a kettőt. Mayer a nagyváros látképét rögzíti az alkotásokon, melyeken az esti város fényei: a kivilágított utcák, a közlekedési jelzőfények, világító reklámok, de leginkább az ablakokból kiszűrődő fények alkotnak sajátos szövetet és ritmust. Az éj leple alatt egy hatalmas néma testté tömbösülő város hatását érezzük a képeken, a határok feloldódnak, miközben a többemeletes házak sziluettjére lágyan omlik rá az égbolt. A finoman modulált színek, a képek színharmoniója, valamint a nagyobb, egynemű, nyugodt felületeknek és az apró villanások besűrűsödésének dinamikája lélekrezdülésként hatnak.

A képeken a sötétből kiemelkedő fények közé Braille-írással el van rejtve a tízparancsolat. Érdekes, hogy a festett üveglapok egyik oldalán van a városkép, a másikon a szöveg, ezzel is kifejezve a kint és bent, a külső és belső világ kérdését, elkülönülését, amire a kiállítás címével is utal. Néhol egy-egy áttetsző függöny hatását keltő felület is megjelenik, mellyel a művész jelzi, hogy mi magunk is egy ablakból tekintünk rá a városra. Részei vagyunk, benne élünk, ugyanakkor

MAYER ÉVA
Lélekterek II, 2015, vegyes technika, giclée nyomtatás, 105×103 cm
A Molnár Ani Galéria hozzájárulásával

